

РЕЦИДИВИЗМОТ ПО ТРЕТМАН ВО ДИСЦИПЛИНСКИ ЦЕНТАР ЗА МАЛОЛЕТНИЦИ

Ранко КОВАЧЕВИЌ¹
Самир СУЉАГИЌ²
Денита ЉУЦА²
Един МУФИЌ¹

¹ Факултет за специјална едукација и
реhabилитација, Универзитет во Тузла,
² КЈУ Дисциплински центар за малолетници,
Сараево, Босна и Херцеговина

Примено: 30.05.2014
Прифатено: 03.08.2014
UDK: 343.238-053.6:37

Резиме

Целта на овој труд е да се истражат разликите во карактеристиките при рецидивизам и нерецидивизам во психосоцијалното функционирање по третман во Дисциплинскиот центар за малолетници во Кантон Сараево, Федерација на Босна и Херцеговина. Истражувањето беше спроведено на примерок од 131 малолетен деликвент, на кои им е изречена образовна мерка испраќање во малолетнички дисциплински центар. Со програмскиот пакет SPSS 17.0 беше извршена статистичка анализа. Разликите меѓу рецидивистите и нерецидивистите беа измерени со тестот на Ман-Витни по сите варијабли. Во група од четири варијабли беа споредени: (а) училишните фактори, (б) семејните фактори, (в) активностите во слободното време и односите со врсниците и (г) личноста и однесувањето на малолетниците. Резултатите покажаа дека во сите четири подрачја на психосоцијалното однесување, факторите на ризик се поизразени кај рецидивистите. Најголеми разлики се забележуваат во подрачјето поврзано со активностите во слободното време и односите со врсниците, како и во семејното функционирање. Резултатите укажуваат дека треба да се примени поинтензиван третман што ќе биде фокусиран на овие подрачја за да се спречи рецидивизмот.

Адреса за кореспонденција:
Ранко КОВАЧЕВИЌ
Универзитетска 1, 75 000 Тузла,
Босна и Херцеговина
тел. + 387 35 320 678; + 387 61 855 024
Е-пошта: ranko.kovacevic@untz.ba

RECIDIVISM AFTER A TREATMENT IN A DISCIPLINARY CENTRE FOR JUVENILES

Ranko KOVACEVIC¹
Samir SULJAGIC²
Dzenita LJUCA²
Edin MUFIC¹

¹ Faculty of Special Education and
Rehabilitation, University of Tuzla
² KJU Disciplinski centar za maloljetnike,
Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Received: 30.05.2014
Accepted: 03.08.2014
Original Article

Abstract

The aim of this paper is to examine recidivists' and non-recidivists' differences in characteristics of the psychosocial functioning after a treatment in a Disciplinary Centre for Juveniles in Sarajevo Canton, the Federation of Bosnia and Herzegovina. The research was conducted on a sample of 131 juvenile delinquents adjudicated with the educational measure of referral to the juvenile disciplinary centre. The statistical analysis was performed in the SPSS 17.0 program package. The differences between recidivists and non-recidivists were measured using Mann-Whitney test on all variables. A group of four variables were compared by: (a) school factors, (b) family factors, (c) spare time activities and peer relationships and (d) personality and behaviour of juveniles. The results have shown that risk factors are more pronounced in recidivists in all four areas of the psychosocial functioning. The largest difference is in the areas related to spare time activities and peer-relationships, as well as family functioning. The results indicate that the intensified treatment should focus on these areas in order to prevent recidivism.

Corresponding address:
Ranko KOVACEVIC
Univerzitetska 1, 75 000 Tuzla,
Bosnia and Herzegovina
Phone: + 387 35 320 678; + 387 61 855 024
E-mail: ranko.kovacevic@untz.ba

Клучни зборови: рецидивизам, образовни мерки, фактори за реакција

Вовед

Секое општество има младина чиешто однесување не се совпаѓа со општествено прифатливото однесување, и затоа е осудено или санкционирано на еден или на друг начин. Малолетничката деликвенција е динамична категорија којашто е предмет на различни промени во опсегот, феноменологијата и имплементирани интервенции. Во споредба со криминалните дејства сторени од возрасните, малолетничката деликвенција е специфична во однос на возраста на престапниците, мотивацијата, видот на престап и применливите интервенции (1). Младина што извршува криминални дејствија е сериозен проблем за општеството и за семејствата (2). Останува неодаговорено прашањето како да се одговори на деликвентното однесување и со кои методи, на пример: санкциите, додека не се увиди дека тие преземаат одговорност за нивното однесување, бидејќи тоа е неопходно за воспоставување рамнотежа меѓу елементите на казната и рехабилитацијата, коишто ги содржи секоја санкција (3). Моментално, најмногу се употребуваат образовните мерки и се најчест вид санкции за криминалните дејствија на малолетниците, со цел да се обезбеди образование, рехабилитација и соодветен развој на малолетниците (4). Меѓу сите образовни мерки, значајно место е резервирано за образовната мерка испраќање во дисциплински центар поради специфичноста во однос на имплементацијата и прилагодувањето на малолетниците на овие мерки. Целта на воведувањето на овие мерки е тоа што за релативно краток период може да се постигне силно влијание на децата преку различни стратегии во строго структурирани услови со посредство на директни методи фокусирани на модификации во однесувањето, на развојот на личната одговорност и на превенција од понатамошни криминални дејствија (4). Ефикасноста на методите во третманот може да се процени со мерење на бројот на малолетници коишто повторно дошле во конфликт со законот (рецидивизам) или преку други различни индикатори на прогресот во социјалното функционирање (5). Имајќи го предвид консензусот во општата литература дека возрасните криминалци својата криминална кариера

Keywords: recidivism, educational measure, responsiveness factors

Introduction

Every society had its youth whose behaviour deviated from the socially acceptable and as such it was condemned or sanctioned in one way or another. Juvenile delinquency is a dynamic category subjected to various changes in its scope, phenomenology and implemented interventions. In comparison to crime committed by adults, juvenile delinquency is specific in terms of the age category of offenders, motivation, type of offense and applicable interventions (1). Youth engaged crime represents a considerable problem for society and their families (2). It remains an unresolved question how to respond to the delinquent behaviour and with what methods, e.g. sanctions, while simultaneously ensuring that they take responsibility for their behaviour, since it is necessary to establish a balance between the retribution and rehabilitation elements each sanction has (3). Educational measures are now the largest and the most frequently pronounced type of criminal sanctions for juveniles, with the purpose of providing education, rehabilitation and a proper development of the juvenile (4). Amongst all education measures, a significant place is reserved for the educational measure of referral to the Disciplinary Centre due to its specificities in relation to its implementation and juveniles adjudicated with this measure. The purpose of the imposition of these measures is that, in a relatively short period of time, a powerful impact may be achieved in children via various strategies, in strictly structured conditions by means of direct methods focused on behavioural modifications, development of a personal responsibility and prevention of future criminal acts (4). The efficiency of a treatment method may be assessed by measuring the number of juveniles who come again into conflict with the law (recidivism) or via other different indicators of progress in social functioning (5). Considering the consensus in general literature that adult criminals begin

ја започнале додека биле малолетници, значи дека во борбата со возрасните криминалци треба да почнеме од контролирање на малолетничката деликвенција, зашто рецидивизмот кај малолетните престапници е уште повознемирувачки проблем. Разбирањето на малолетничкиот рецидивизам е суштинско за развој на ефективната политика како одговор на последиците од престапите на малолетниците (6). Рецидивизмот најчесто е дефиниран како апсење или престап во рамките на одреден период што следи по отпуштањето од затвор или рехабилитациските установи (7) и исто така е клучен индикатор за утврдување дали правната интервенција во криминалот, од диверзија до затворање, прави разлика во одвраќањето на престапниците од криминалот. Стапката на рецидивизам е најчесто употребувана во мерењето на успехот на специфична институционална програма. Времето на појавување на рецидивизмот е значајно не само за мерењата туку и за разбирањето, нагласувајќи ги ефектите од санкциите и интервенциите во однос на склоноста на поединецот да изврши криминално дело (8). Ефективноста на одделна интервенција може да биде најголема во последователниот период. Со текот на времето, на ефективноста на интервенцијата можат да влијаат други фактори, па можеби ќе биде потешко да се утврди нивната ефективност, одделена од другите фактори (9). Во контекст на гореспоменатото, може да се заклучи дека малолетните престапници се важна цел за интервенција што цели да се превенира криминалното однесување. Според тоа, малолетничката деликвенција и рецидивизмот се предизвикани од комплицирана интеракција на фактори на ризик (10). Рецидивизмот најдобро може да се превенира ако третманот опфаќа специфични фактори на ризик присутни во сериозните малолетнички престапи. Palmer вели дека лицата со сосема различна структура на личноста можат да имаат исти проценети фактори на ризик, а да реагираат различно на ист третман. Секој поединец има бројни специфични карактеристики што можат да го искомплицираат процесот на третман или да дадат некаков придонес (11). Затоа е потребно подобро разбирање на одделни фактори на ризик за да се зголеми ефектот на третманот, со цел да се спречи постоењето на криминално однесување и да се редуцира сериозноста на рецидивизмот (12). Податоците за рецидивизам глав-

their criminal careers in their juvenile years suggesting that, in order to fight adult criminality, we must begin by controlling juvenile delinquency, the recidivism of young offenders presents an even more disturbing problem. Understanding juvenile recidivism is crucial for the development of effective policy responses to the broader ramifications of juvenile offense (6). Recidivism is most frequently defined as any arrest or offence within a specified follow-up period after release from a detention or rehabilitation facility (7) and it is also a key indicator for determining whether criminal justice interventions, from diversion to incarceration, are making a difference in turning offenders away from crime. Recidivism rates are commonly used as a means of measuring the success of specific institutional programs. The timing of recidivism is vital not only for measurements but also for understanding the processes underlying the effects of sanctions and interventions with respect to the propensity of the individual to commit crime (8). The effectiveness of a particular intervention may be the greatest in the period directly following it. Over time, other factors may influence the effectiveness of the intervention and it may become more difficult to determine its effectiveness, disaggregated from other factors (9). In the context of the above, it may be concluded that juvenile offenders are an important target for interventions aimed at the prevention of an ongoing criminal behaviour. Juvenile delinquency and recidivism are thought to be caused by a complicated interaction of risk factors (10). Recidivism can best be prevented if treatment targets the specific risk factors that are presented in serious juvenile offenders. Palmer states that individuals with completely different personality structures may have same estimated risk factors and respond differently to the same treatment. Each individual has a number of specific features that may complicate or facilitate the treatment process (11). Thus, a better understanding of these specific risk factors is needed to increase the treatment effect in order to prevent the persistence of criminal

но се користат за евалуација на ефективноста на казните или програмите што го редуцираат повторното вршење престап. Дополнително, постојат голем број истражувања за проценка на ризикот за да се предвиди рецидивизмот, што може да им помогне на ностелите на законските одлуки за пресуда или за ослободителна одлука (13). Неодамна, истражувачите на кривичниот законик и на општествените науки идентификуваа специфични принципи што се докажани како ефективни при редуцирањето на рецидивизмот. Еден од клучните принципи е принципот на реакција, којшто заедно со принципите на ризик, потреба, професионална дискреција и интегритет на програмите за третманот придонесуваат за постигнување на целите на ефективниот третман (14). Факторите на реакција и на ризикот/потребата се карактеристика на престапниците и на нивните состојби и го предвидуваат идното криминално однесување (15). Истите автори изјавуваат дека интервенциите базирани на овие принципи можат да го редуцираат рецидивизмот кај малолетните престапници за 25 до 40%. Забелешката за одредена одговорност се однесува на замислата дека индивидуалните лични карактеристики можат да ги направат престапниците повеќе или помалку подложни на третманот. Иако не е нова идеја, воспоставувањето на практиката за совпаѓање на третманот со личните карактеристики (одговорност) е релативно нова (16). Факторите на реакција ги вклучуваат сите оние варијабли што влијаат на успехот на третманот (14). Факторите на реакција укажуваат на посебна група фактори на ризик/заштита што се поврзани со карактеристиките и/или условите што влијаат на начинот на кој личноста (или други важни лица) ќе одговори на процедурите на интервенција. Теоретичарите сугерираат три подрачја како значајни за реакцијата: карактеристиките на престапниците, на експертите и на третманот. Истите автори ги набројуваат следниве фактори на реакција: училишниот успех и способностите, стилот на учење и усвојување нови вештини, способноста за емпатија и воспоставување врски, волјата да се промени однесувањето, мотивацијата за разрешување на животните проблеми итн. (1). Понатамошното истражување на овие фактори разјаснува зошто одреден пристап во третманот дава подобри резултати од другиот. Соодветните третмани, изработувањето на програми и ин-

behaviour and to reduce the severity of recidivism (12). The main use of recidivism data is in evaluation of the effectiveness of sentences or programs that reduce reoffending. Additionally, there is a great deal of research on risk assessment to predict recidivism, which might assist criminal justice decision-makers in sentencing or in release decisions (13). In recent years, criminal justice and social science researchers have identified specific principles that are proven effective in reducing recidivism. One of the key principles is the principle of responsiveness, which together with the principles of risk, need, professional discretion and integrity of treatment programs contribute to achieving the objectives of effective treatments (14). Responsiveness and risk/need factors are characteristics of offenders and their situations that predict future criminal behaviour (15). Same authors report that interventions based on these principles may reduce recidivism in young offenders by 25 to 40%. The notion of a specific responsiveness refers to the idea that individual personal characteristics may make offenders more or less responsive to the treatment. Although not a new idea, the labelling of the practice of matching treatment to personal characteristics (responsiveness) is relatively new (16). Responsiveness factors include all those variables that influence the success of the treatment (14). Responsiveness factors implies to a specific group of risk or protective factors that are related to the characteristics and / or circumstances which affect the manner in which the person (or other important people) respond to interventional procedures. Theorists suggest three domains that are important for responsiveness: characteristics of offenders, experts and treatment. The same author lists the following factors of responsiveness: academic skills and abilities, learning style and acquisition of new skills, ability to empathise and establish relationships, willingness to change behaviour, motivation to solve life problems, etc. (1). Further examination of these factors clarifies why certain treatment approaches seem to produce better outcome than other. Appropriate treatments, programming, and

тервенциите засновани на факторите на реакција на поединецот ги зголемуваат неговите шанси за успех (17). Van Voorhis посочи дека занемарувањето на факторите на реакција често дава прикриени резултати од евалуацијата на ефективност на програмата, па последователно се оценети како неефективни, и покрај фактот дека се несоодветни за одредени видови престапници (18). Во овој труд, рецидивизмот кај малолетниците се однесува на оние малолетници што се регистрирани како повторно уапсени во рок од три месеци по нивниот третман во дисциплинскиот центар. Овој критериум за рецидивизмот е посеопфатен бидејќи ги опфаќа сите малолетници според видот на кривичен престап. Вистинските знаци во појавувањето и движењето на кривичната реинституција кај малолетните престапници ќе се подобри ако се разгледуваат во однос на вкупниот број апликанти, а не само во однос на осудените малцинства (20). Затоа, ако ги земеме предвид само оние малолетници рецидивисти кои подлежат на одредена санкција, ќе добиеме целосно погрешна слика на преваленцијата на рецидивизмот кај малолетниците. Принципот на можности дава поддршка на разбирањето на рецидивизмот. Истиот автор укажува дека принципот се применува дури и во време на размислување за казната што ќе биде применета. Во овој труд беа искористени официјалните полициски досиеја бидејќи даваат објективно и јасно мерење на рецидивизмот (20).

Во поглед на горенаведеното, целта на овој труд е да ги истражи разликите во карактеристиките на рецидивистите и нерцидивистите во однос на психосоцијалното функционирање по третман. Беа споредени четири групи од варијаблите: (а) училишни фактори, (б) семејни фактори, (в) активности во слободно време и односи со врсниците и (г) личноста и однесувањето на малолетниците за да се покаже најголемиот ефект на разликите. За да се спречи рецидивизмот кај малолетните деликвенти, третманот треба да се зајакне во подрачјата во коишто варијаблите покажуваат најголем ефект на различностите.

Методологија

Примерок

Во примерокот беа вклучени 131 малолетен престапник на возраст од 14 до 18 години,

interventions based on an individual's responsiveness factors increase his or her chances for success (17). Van Voorhis pointed out that the neglect of responsiveness factors often masks the results of the evaluation of program effectiveness, consequentially being rated as ineffective despite the fact that it is unsuitable for certain types of offenders (18). In this paper, juvenile recidivism applies to those juveniles who are registered as re-arrested within three months after their treatment in Disciplinary Centre. This criterion of recidivism is more comprehensive because it involves all juveniles regardless of the type of criminal offense. Realistic insight into the occurrence and movement of criminal restitution in juvenile offenders will receive a refund if it is looked in relation to the total applicants, not only to convicted minors (20). Therefore, if we considered only those recidivist-juveniles subjected to certain sanctions, we would get an utterly mistaken view of the prevalence of recidivism among juveniles. The principle of opportunity supports such an understanding of recidivism. The same author points out that this principle applies even in the time of deliberations on the penalty that should be imposed. The official police records were used in this article since they provide an objective and clear measure of recidivism (20).

In view of the above mentioned, the aim of this work is to examine the differences in recidivists' and non-recidivists' characteristics of psycho-social functioning after the treatment. Four groups of variables were compared: (a) school factors, (b) family factors, spare time activities and peer relationships and (d) personality and behaviour of juveniles to show the largest effect of the difference. In order to prevent recidivism of juvenile delinquents, treatment should be intensified in areas where variables show the largest effect of the differences.

Methodology

The sample

The sample included 131 juvenile offenders aged between 14 and 18, of both genders, from the

од двата пола, од Кантонот Сараево, кои со одлука на судот биле испратени во дисциплински центар за малолетници во периодот меѓу 1 јуни 2007 и 30 јуни 2013 година, и кои биле дел од третманот во дисциплинскиот центар. За да се одреди појавата на рецидивизам, беа собрани податоци врз основа на официјални полициски извештаи од Кантонот Сараево, во период од три месеци по завршување на третманот. Табелата 1 ја покажува поделбата на учесниците во однос на полот.

Табела 1. *Распределба на учесниците според полот на малолетниците*

Пол / Gender					
Машки / Male		Женски / Female		Вкупно / Total	
N	%	N	%	N	%
121	92,3	10	7,7	131	100,00

Табелата 1 покажува дека од вкупниот примерок 131 малолетник, 121 субјект или 92% биле машки и 10 субјекти или 7,7% биле женски. Евидентна е доминацијата на машки субјекти.

Инструменти за мерење

Информациите од тестирањето на субјектите се собрани со помош на евалуационен формулар што содржи податоци од официјалните полициски досиеја од Министерството за внатрешни работи, Кантон Сараево, за надгледување на малолетничкиот рецидивизам три месеци по третманот во дисциплински центар. Евалуациониот формулар за ефектите од третманот се базира на анализа на официјалните досиеја и документи од експерти вработени во дисциплинскиот центар. Варијаблите на инструментот беа категоризирани во четири подрачја: функционирање на училиште, функционирање во семејството, активности во слободното време и односи со врсниците. За целите на оваа студија, во процената беа вклучени 21 варијабла. Варијаблите беа рангирани во категории: 1. никогаш, 2. ретко, 3. понекогаш и 4. често. Одговорот на секој од прашањата беше претставен во форма на најповолен и најнеповолен за субјектот. Зависна варијабла е варијаблата поврзана со рецидивизмот и дефинира-

Canton of Sarajevo, who were referred to the Disciplinary Centre for Juveniles in Sarajevo by the decision of the Court, in the period between June 1, 2007 and June 30, 2013, and toward whom the planned treatment program at the Disciplinary Centre was implemented in its entirety. To determine the occurrence of recidivism, data was obtained on the basis of the official police records of the Canton Sarajevo, for the period of 3 months after completing the treatment. Table 1 shows the distribution of participants in relation to gender.

Table 1. *Distribution of participants in relation to gender of juveniles*

Table 1 shows that in the total sample of 131 subjects, 121 subjects or 92.3% were male and 10 subjects or 7.7% were female. The domination of male subjects is evident.

Measuring instrument

Test subjects data were collected using evaluation sheet containing data from the official policerecords of the Ministry of Interior, the Sarajevo Canton, for monitoring purposes of juvenile recidivism 3 months after implementation of treatment in the Disciplinary Centre. The evaluation sheet on the treatment program effects assessment is based on the analysis of the official records and documentation of expert employees of the Disciplinary Centre. Variables in the instrument (the evaluation sheet) were categorised into four areas, namely: functioning in school, family functioning, spare time and peer relations. For the purposes of this study, 21 variables were included in the assessment. The variables were ranked by categories: 1. Never, 2. Rarely, 3. Sometimes, and 4. Often. The answer to each of the questions was presented in a form of the most favourable to

на во категории: 1. не и 2. да.

I. Групата варијабли поврзани со варијаблите што го опишуваат функционирањето во училиште ги вклучува следниве шест варијабли:

1. ризик за предвремено исклучување од училиште;
2. слаби постигнувања;
3. прекршување на правилата за однесување во училишница;
4. неоправдано отсуство од училиште;
5. недостаток на мотивација за учење;
6. недостаток на навики за учење.

II. Групата варијабли поврзани со варијаблите што го опишуваат функционирањето во семејството ги вклучува следниве пет варијабли:

1. проблеми со комуникацијата во семејството;
2. родителите не ги контролираат излегувањата;
3. родителите не им задаваат задачи (обврски) на малолетниците;
4. родителите се попустливи на барањата на малолетниците;
5. родителите не ги поддржуваат во процесот на растењето и образованието.

III. Групата варијабли поврзани со активностите во слободното време и односите со врсниците ги вклучуваат следниве три варијабли:

1. социјализација со врсници со неприфатливо однесување;
2. неиспланирано слободно време (неструктурирано);
3. излегување на ризични места.

IV. Групата варијабли поврзани со личноста и однесувањето на малолетниците вклучува седум варијабли:

1. интереси несоодветни за нивната возраст;
2. вербална агресија;
3. насилно решавање на конфликти;
4. неуспех при усвојување на работни навики;
5. неуспех при усвојување на хигиенски навики;
6. недостаток на чувство на каење при несоодветно однесување;
7. одбивање одговорност за лошо постапување.

Податоците за малолетничкиот рецидивизам

the least favourable response for the test subject. The dependent variable is a variable related to recidivism and defined in categories: 1. No, 2. Yes.

I. Group of variables related to variables that describe the functioning in school includes six variables as follows:

1. Risk of the pre-expulsion from the school;
2. Poor academic success;
3. Violation of the rules of conduct in the classroom;
4. Unexcused absences from school;
5. Lack of motivation for learning;
6. Lack of studying habits;

II. Group of variables related to variables that describe family functioning includes five variables, namely:

1. Problems of communication in the family;
2. Parents do not control stay outside of the family;
3. Parents do not give tasks (obligations) to a juvenile;
4. Parent's permissiveness to juvenile's requests;
5. Parents do not provide support in upbringing and education;

III. Group of variables related to spare time activities and peer relationships includes three variables, namely:

1. Socialising with peers with unacceptable behaviour;
2. Unplanned spare time (unstructured);
3. Going out on risky places;

IV. Group of variables related to the personality and behaviour of juveniles includes seven variables:

1. Interests inappropriate to their age;
2. Verbal aggression;
3. Violent conflict resolution;
4. Failure to adopt work habits;
5. Failure to adopt hygienic habits;
6. Lack of feeling regret for inappropriate behaviour;
7. Denying responsibility for bad actions.

Data on juvenile recidivism were based on

се базираат на анализа на официјалните полициски досиеја и документи од Министерството за внатрешни работи, Кантон Сараево.

Метод на прибирање податоци

Студијата беше спроведена во Кантонот Сараево, Јавниот дисциплински центар за малолетници и Министерството за внатрешни работи, Кантон Сараево, во период од март до мај 2013. Спроведената студија се базираше на податоци од личните досиеја на вработените и преку евалуација на едукаторите кои ги имплементираат образовните мерки.

Статистичка анализа

Земајќи ја предвид целта на истражувањето и структурата на варијаблите при обработка на податоците, разликите меѓу рецидивистите и нерацидивистите беа измерени со помош на тестот на Ман-Витни, со којшто сите варијабли беа тестирани на влијанието на разликите.

Резултати

Одредување на разликите меѓу рецидивисти и нерацидивисти

Податоците за појавата на рецидивизмот се прикажани во табелата 2. Податоците се прикажани преку апсолутна и релативна фреквенција.

Табела 2 Фреквенција во однос на појавата на рецидивизам

ВАРИЈАБЛА / VARIABLE	НЕ / NO		ДА / YES		ВКУПНО / TOTAL
	N	%	N	%	
РЕЦИДИВИЗАМ / RECIDIVISM	111	84,8	20	15,2	131 100,00

Табелата 2 покажува дека од вкупно 131 субјект кои биле на третман во дисциплинскиот центар, 20 малолетници биле рецидивисти. Тестот на Ман-Витни беше користен за да се одреди која варијабла ги разликува рецидивистите од нерацидивистите. Резултатите од тестот на Ман-Витни и влијанието се прикажани во табелата 3.

analysis of the official police records and documents of the Ministry of Interior, the Canton of Sarajevo.

Method of data collection

The study was conducted in the Sarajevo Canton, the Cantonal Public Institution Disciplinary Centre for Juveniles and the Ministry of Interior, in the period from March to May 2013. The conducted study was based on data from the wards' personal files, and through the evaluation of educators who have implemented the educational measure.

Statistical Analysis

Considering the aim of the research and the structure of variables in the processing of data, the differences between recidivists and non-recidivists were measured using Mann-Whitney test, in which all variables were tested for the effects of difference.

Results

Determining differences between recidivists and non-recidivists

Data on the incidence of recidivism are shown in Table 2. Data are presented through absolute and relative frequencies.

Table 2 Frequency in relation to the incidence of recidivism

Table 2 shows that in the total sample of 131 subjects who were at the Disciplinary Centre for treatment, 20 juveniles were recidivists. Mann-Whitney test was used in order to determine which variables differentiate recidivists from non-recidivists. The results of Mann-Whitney test and effect sizes are shown in Table 3.

Табела 3. Разлики во ефектите на третманот кај рецидивистите и нерецидивистите

Table 3. Differences in treatment effects in recidivists and non-recidivists

	ГРУПИ / GROUPS	ПОСОЕК / MEAN	МВ У / MW U	п / p	р (влијание) r (effect size)
Ризик од предвремено исклучување од училиште / Risk of the pre-expulsion from the school	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,74	526,500	0,000	0,338
	Рецидивисти / Recidivists	95,18			
Слаб училиштен успех / Poor academic achievement	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,62	512,500	0,000	0,363
	Рецидивисти / Recidivists	95,88			
Прекршување на правилата на однесување во училишта / Violation of the rules of conduct in the classroom	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,37	485,500	0,000	0,364
	Рецидивисти / Recidivists	97,25			
Неоправдано отсуство од училиште / Unexcused absences from school	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,60	511,000	0,000	0,347
	Рецидивисти / Recidivists	95,95			
Недостаток на мотивација за учење / Lack of motivation for learning	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,21	467,500	0,000	0,327
	Рецидивисти / Recidivists	98,13			
Недостаток на навики за учење / Lack of studying habits	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,94	548,500	0,000	0,328
	Рецидивисти / Recidivists	94,08			
Проблеми во комуникацијата во семејството / Problems of communication in the family	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,59	736,500	0,000	0,454
	Рецидивисти / Recidivists	96,03			
Недоволен надзор на активностите во слободното време / The lack of parental supervision of spare time activities	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,83	725,500	0,000	0,414
	Рецидивисти / Recidivists	94,70			
Родителите не им доделуваат задачи/обврски на малолетниците / Parents do not delegate juvenile tasks/obligations	Нерецидивисти / Non-recidivists	62,21	689,500	0,005	0,245
	Рецидивисти / Recidivists	87,03			
Попустливост на родителите за барањата на малолетниците / Parent's permissiveness to juvenile's requests	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,86	539,500	0,000	0,333
	Рецидивисти / Recidivists	94,53			
Родителите не обезбедуваат поддршка при одгледување и образование / Parents do not provide support in upbringing and education	Нерецидивисти / Non-recidivists	62,51	618,500	0,001	0,295
	Рецидивисти / Recidivists	85,35			
Дружење со врстници со неприфатливо однесување / Socialising with peers with an unacceptable behaviour	Нерецидивисти / Non-recidivists	59,57	846,000	0,001	0,544
	Рецидивисти / Recidivists	92,58			
Непланирано (неструктурирано) слободно време / Unplanned (unstructured) spare time	Нерецидивисти / Non-recidivists	58,34	825,000	0,006	0,527
	Рецидивисти / Recidivists	96,30			
Посета на ризични места / Attending risky places	Нерецидивисти / Non-recidivists	61,99	665,000	0,003	0,261
	Рецидивисти / Recidivists	88,25			
Интереси несоодветни за возраста / Age inappropriate interests	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,96	550,500	0,000	0,330
	Рецидивисти / Recidivists	93,98			
Вербална агресија / Verbal aggression	Нерецидивисти / Non-recidivists	61,05	560,500	0,000	0,333
	Рецидивисти / Recidivists	93,48			
Насилно решавање конфликти / Violent conflict resolution	Нерецидивисти / Non-recidivists	61,09	565,500	0,000	0,327
	Рецидивисти / Recidivists	93,25			
Неуспех при усвојувањето на работни навики / Failure to adopt work habits	Нерецидивисти / Non-recidivists	61,57	618,500	0,013	0,295
	Рецидивисти / Recidivists	90,58			
Неуспех при усвојувањето на хигиенски навики / Failure to adopt hygienic habits	Нерецидивисти / Non-recidivists	62,15	683,000	0,003	0,262
	Рецидивисти / Recidivists	87,35			
Недостаток на вина при несоодветно однесување / The absence of guilt over inappropriate behaviour	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,46	495,500	0,000	0,368
	Рецидивисти / Recidivists	96,73			
Одбивање одговорност за лошо однесување / Denying responsibility for bad conduct	Нерецидивисти / Non-recidivists	60,01	445,500	0,000	0,392
	Рецидивисти / Recidivists	99,25			

Од анализата на податоците во табелата 3, очигледно е дека од 21 варијабла што го дефинираат полето на третман, 20 значително прават разлика меѓу рецидивистите и нерцидивистите, што покажува дека, во споредба со нерцидивистите, рецидивистите имаат поистакнати фактори на ризик кои придонесуваат кон карактеристиките на психолошкото функционирање што го намалуваат успехот на третманот. За понатаму да се оправда јачината на овие разлики, се пресметува нивото на влијанието на овие разлики, при што најголемо влијание беше откриено во полето поврзано со активностите во слободното време и односите со врсниците (социјализација со врсници со неприфатливо однесување, непланирано (неструктурирано) слободно време) и функционирање на семејството (проблеми во комуникацијата во семејството, недостаток на контрола на времето поминато без надзор од родител). Средно влијание на разлика беше откриено кај наголем дел варијабли поврзани со училиштето (ризик од исклучување од училиште, слаби постигнувања, прекршување на правилата на однесување во училишница, неоправдано отсуство од училиште, недостаток на мотивација за учење). Просечено влијание беше забележано кај три варијабли поврзани со семејното опкружување (попустливост на родителите на барањата на малолетниците, недоволен надзор на активностите во слободното време, незадавање на обврски/задачи на малолетниците). Најмало влијание на разликите беше забележано во варијаблите поврзани со личноста и однесувањето на малолетниците (вербална агресија, насилно решавање на конфликти, неуспех при усвојувањето на работни навики, неуспех при усвојувањето на хигиенски навики).

Дискусија

Целта на оваа студија беше да ги истражи разликите меѓу рецидивистите и нерцидивистите во однос на одредени полиња на психолошкото функционирање на малолетниците. Резултатите добиени во ова истражување покажуваат дека од 21 набљудувана варијабла што ги дефинираат полињата на третман, 20 значително прават разлика меѓу рецидивистите и нерцидивистите. Во однос на степенот на влијание, најголемото влијание е поврзано со варијаблата активности

From the analysis of the Table 3, it is evident that out of 21 observed variables that define the areas of treatment, 20 of them significantly differentiate recidivists from non-recidivist, showing that, in comparison to non-recidivists, recidivists have more pronounced risk factors contributing the characteristics of psychosocial functioning that reduce treatment success. To further verify the strength of these differences, we calculated the effect size of these differences, and the largest effect of differences was found in areas related to spare time activities and peer relationships (socialising with peers with unacceptable behaviour, unplanned (unstructured) spare time) and family functioning (communication problems within the family; lack of control over the time spent without parental supervision). The medium effect of difference was found in a majority of variables related to school (risk of pre-expulsion from the school, poor academic achievement, violation of the rules of conduct in the classroom, unexcused absences from school, lack of motivation for learning). The mean effect was also observed in three variables related to the family environment (parental permissiveness to juvenile's requests, lack of parental supervision of spare time activities, parental failure to assign tasks/obligations to a juvenile). The smallest effect of difference was found in variables related to the personality and behaviour of juveniles (verbal aggression, violent conflict resolution, failure to adopt work habits, failure to adopt hygienic habits).

Discussion

The aim of the present study was to examine the differences between recidivists and non-recidivists with regard to certain areas of psychosocial functioning of juveniles. The results gained in this study indicate that out of 21 observed variables that define the areas of treatment, 20 of them significantly distinguish recidivists from non-recidivists. In regards to the magnitude of the effect, the greatest effect of the difference is related to the variable spare

во слободно време и социјализација со врсници деликвенти, како и со варијаблата функционирање во семејството. Голем број автори истакнуваат дека слободното време може да доведе до малолетничка деликвенција доколку не е испланирано, програмирано и структурирано. Младите без структурирани активности имаат тенденција да имаат двапати повеќе повторени престапи за разлика од оние кои се стремат да имаат организирани активности како клубови, спортови или часови (21). Факторите на врсниците како вклученост во банда и дружење со девијантни и постари долго се дискутира како фактор што придонесува за деликвентното однесување на младите, а од неодамна се смета и како фактор што предвидува повторно правење престап (22). Mbuba напишал дека „голем број истражувања успешно го поврзуваат влијанието на врсниците кон деликвентното однесување кое се извршува под притисок на врсниците и кое го објаснува не само вклучувањето во деликвенцијата туку ја објаснува и шемата што се повторува, а која го обележува рецидивизмот (6). Значи, оваа варијабла, заедно со социјализацијата со антисоцијални индивидуи, значајно корелира со нарушување на образованието, затоа што таква личност има влијание на однесувањето на малолетникот. Криминолошките истражувања потврдуваат дека социјализацијата со лица кои покажуваат антисоцијално однесување претставува една од највисоките форми на нарушувања во однесувањето кај малолетните деликвенти (23). Дружењето со антисоцијални врсници се идентификува како важен фактор за деликвенција и рецидивизам (24). Според Hansen, овој вид нарушување на однесувањето е еден од најконзистентните и најверодостојни претскажувачи на малолетничката деликвенција (18). Дружењето со врсници деликвенти е исто така важно за предвидување на општиот деликвентен рецидивизам (26). Дружењето со врсници деликвенти е посилен претскажувач на деликвентното однесување за разлика од варијаблите како семејство, училиште, карактеристики на општеството (27). Според McCord и сор., факторите како што се деликвентно однесување, одобрување на деликвентното однесување од страна на врсниците, поврзување или дружење со врсници, поминување време со врсници и притисок од врсници за девијација, се поврзани со антисоцијалното однесување на адолесцентите (28). Антисоцијалните лица се обидуваат на секој начин да привлечат нови лица во нивната

time and socialising with delinquent peers, as well as to variables of family functioning. Many authors emphasise that spare time may lead to juvenile delinquency if not planned, programmed and structured. Youth without structured activities tend to have approximately twice the average number of repeated offences than those who tend to favour the protective influence of organised activities such as clubs, sports, or lessons (21). Peer factors, including gang involvement and association with deviant and often older peers, have been long discussed as contributing factors to youth engagement in delinquent behaviour, and more recently as factors that predict reoffending (22). Mbuba wrote that “a large body of research has successfully and steadily linked peer influence to patterned delinquent behaviour with peer pressure forming a central explanation of not only the first involvement in delinquency, but also the repetitive pattern that typifies recidivism (6). Therefore, this variable, along with socialising with anti-social individuals, is in a significant correlation with the interruption of schooling due to the influence of such persons in juvenile’s behaviour. Criminological research has confirmed that socialising with people exhibiting an antisocial behaviour represents one of the highest forms of behavioural disorders in juvenile delinquents (23). Association with antisocial peers has been identified as an important risk factor for delinquency and recidivism (24). According to Hansen, this type of behavioural disorders is one of the most consistent and most reliable predictors of juvenile delinquency (18). Delinquent peer associations are also important in predicting general delinquent recidivism (26). Affiliation with deviant peers is a stronger predictor of delinquent behaviour than variables such as family, school, and community characteristics (27). According to McCord et al., factors such as peer delinquent behaviour, peer approval of delinquent behaviour, attachment or allegiance to peers, time spent with peers, and peer pressure for deviance have all been associated with adolescent antisocial behaviour (28). Antisocial persons try to attract new people in their closer environment by all means, and they usually find them among

средина и обично ги наоѓаат меѓу малолетниците кои се нестабилни или не им е посветено доволно внимание при растењето. Групите што извршуваат несоодветни дела често имаат привремен карактер и лабава структура. Bouillet and Uzelac (23) цитираат резултати од едно истражување спроведено во Хрватска и истакнуваат дека рецидивизмот е поврзан со голем број варијабли, при што, меѓу другото, го истакнуваат дружењето со лица со антисоцијално однесување. Најголемо влијание на разликата е забележано во варијаблата семејно функционирање. Понатаму, Cottle, Lee, и Heilbrun од нивната метаанализа на дваесет и три објавени студии за рецидивизам заклучуваат дека присуството на семејни проблеми е силен претскажувач на повторно правење престап (29). Важноста на семејните проблеми е важна и во подоцнежната грижа. Ако малолетните престапници се вратат во непроменета проблематична средина, мала е веројатноста дека каква било позитивна промена ќе се задржи (30). Farrington вели дека и следниве семејни фактори исто така имаат влијание на деликвенцијата и рецидивизмот, како и на несоодветното одгледување на детето (слабо надгледување, неконзистентна дисциплина, студенило на родителите и одбивање, слаба вклученост на родителите во животот на детето) (31). Во повеќе од седумдесет студии, најдобриот претскажувач за деликвенција и рецидивизам го вклучува одбивањето на родителите, недостатокот на надзор од страна на родителите и вклученоста дете – родител (32). Бројни студии исто така покажуваат слаба поврзаност во семејството (т.е. бегане од дома, неживеење со родителите) што е почесто кај младите кои постојано прават прекршоци (22). Влијанието на рецидивизмот на семејните проблеми, на пример, способности на родителите, укажуваат дека интервенцијата не треба да се фокусира само на прекршителот туку и на целото семејство. Откритијата околу ова прашање се во согласност со претходни истражувања кои предлагаат дека мултисистемскиот пристап помага при превенција од рецидивизам (33). Просечниот ефект на разликата што ги одделува рецидивистите од нерцидивистите се однесува на функционирањето во училиштето. Училиштето е клучниот домен што треба да се земе предвид при развојот на младите и место каде што можат да се забележат раните знаци на деликвентно однесување. Овде се вклучуваат; слабото посветување на училиштето, тешкотиите во училишниот успех

juveniles who are unstable or with poor upbringing. Groups committing inappropriate actions are often of a temporary character and loose structure. Bouillet and Uzelac (23) cite results of the research conducted in Croatia and point out that recidivism is associated with a number of variables, and they emphasise, inter alia, socialising with people of an anti-social behaviour. The largest effect of difference was observed in variables related to family functioning. Furthermore, Cottle, Lee, and Heilbrun from their meta-analysis of twenty-three published studies on recidivism concluded that the presence of family problems was a strong predictor of reoffending (29). The importance of family problems also makes good aftercare indispensable. If juvenile offenders return to an unchanged problematic environment, it is unlikely that any positive change will be sustained (30). Farrington reported that the following family factors also influence delinquency and recidivism, as well as inadequate child rearing/management methods (e.g., poor supervision, inconsistent discipline, parental coldness and rejection, low parental involvement in their children's life) (31). In over seventy reviewed studies, the best predictors of delinquency and recidivism included parental rejection, the lack of parental supervision and the parent-child involvement (32). A number of studies have also shown that poor family attachment (i.e. running away from home, not residing with parents) is more common among youth persistently reoffending (22). The impact of recidivism on family problems, e.g. parental skills, indicates that intervention should not only focus on the individual offender, but also on the family. The findings on this issue are in line with previous research that suggests that a multi-systemic approach works in the prevention of recidivism (33). The medium effect of the difference that distinguishes recidivists from non-recidivists refers to the function of the school. School is a key domain to be considered in youth development, one where early signs of future delinquent behaviour may be evident. The school domain includes poor investment and commitment to school, early academic difficulties and/or failure, problematic

и/или неуспех, проблематичното однесување на училиште, лошото однесување и бегането од часови. Истражувањата покажуваат дека младите кои продолжуваат да прават сериозни прекршоци се соочуваат со сериозни дисциплински предизвици, како и со предизвици во однос на постигањата и учењето (34). Дескриптивната анализа покажува дека младите кои имаат проблем на училиште со бегане од часови, суспензии, вклучување во расправи, користење оружје и кои размислуваат за напуштање на училиштето, во просек имаат поголем број прекршоци за разлика од останатите (35). Нашите резултати се совпаѓаат со откритијата дека слабите постигнувања се поврзани со рецидивизмот (29). Истражувањето предлага дека слабите постигнувања, бегането од часови и лошото однесување во училишница се потенцијални претходници за идно криминално однесување (36). Слабите академски постигнувања и негативниот став кон училиштето се позитивни претскажувачи за повторно правење престап (37). Варијаблите поврзани со личноста и однесувањето на малолетниците покажаа најмало влијание на разликата. Оваа студија има ограничувања кои треба да се земат предвид, а сите се поврзани со фактот дека институциите во Босна и Херцеговина немаат спроведено доволно истражувања за рецидивизмот на малолетните деликвенти поради недостатокот на институции за имплементирање на мерки. Исто така, ова истражување се фокусира само на рецидивизмот во период од три месеци по завршувањето на третманот во дисциплинскиот центар, што е краток период. Значи, понатамошните истражувања треба да се фокусираат на мерење на повторното правење престап во подолг период. Исто така треба да истакнеме дека ова истражување се фокусира на официјални податоци за повторно правење престап, што значи дека не постојат податоци за самопријавени и официјално непријавени деликвентни однесувања.

Заклучок

Заради целта на истражувањето, од спроведеното истражување и интерпретацијата на резултатите може да се донесат следните заклучоци: по разгледувањето на сите четири полиња поврзани со (а) училишните фактори, (б) семејните фактори, (в) активностите во слободното време и односите со врсниците и (г) личноста и однесувањето на малолетниците,

behaviour in school, bad conduct, and truancy. Research has suggested that youth who proceed to serious offences experience significant disciplinary, achievement, and learning challenges in school (34). Descriptive analyses demonstrated that youth who had problems at school with truancy, suspensions, getting into fights, using weapons, and who considered dropping out of school tended to have a higher average number of repeated offences than those who did not (35). Our results concur with findings that poor academic achievement correlates with recidivism. Poor academic achievement is a striking predictor for delinquency recidivism (29). Research suggests that poor academic performance, truancy and bad conduct in the classroom are all potential precursors for future criminal behaviour (36). Low levels of academic achievement and negative attitude towards school are positive predictors of reoffending (37). Variables related to the personality and behaviour of juveniles showed the smallest effect of difference. This study has limitations that should be taken into account, all of which related to the fact that there was insufficient research conducted by institutions of Bosnia and Herzegovina on the recidivism of juvenile delinquents due to the lack of institutions for the implementation of measures. Also, this research only focused on recidivism in the period of three months after completion of treatment in Disciplinary Centre, which is a short period. Therefore, further research should focus on measuring reoffending with a larger time-span. We should also note that this research focused on official data about re-offending, so there is no data on self-reported and officially non-reported delinquent behaviour.

Conclusion

Given the aim of the research, the implemented research and the interpretation of the results, the following conclusions may be drawn: after the observation of all four areas related to (a) school factors, (b) family factors, (c) spare time activities and peer relationships and (d) personality and behaviour of juveniles, it is evident

очигледно е дека рецидивистот има поистакнати фактори на ризик што влијаат на исходот од третманот. Најголемиот ефект на разликата се однесува на активностите во слободното време, социјализацијата со врсниците со деликвентно однесување и функционирањето на семејството. Просечниот ефект на разликата е најочигледен во областа на функционирањето на училиште и семејната средина. Резултатите од ова истражување покажуваат дека треба да се посвети посебно внимание на овие варијабли. Општо кажано, лицата во криминален рецидивизам се проблематичен дел од деликвентната популација. Обично тие се „тврдоглави“ во нивното незаконско однесување, поминуваат најголем дел од нивниот живот во конфликт со социјалните норми. Важно е да се истакне фактот дека малолетничките криминални рецидивисти манифестираат сериозни форми на нарушувања во однесувањето, а тие не потекнуваат од ниту една образовна средина, семејство или училиште. Горе наведените варијабли на рецидивизам укажуваат на потребата да се зајакне програмата за третман и активностите во полето на структурирање на слободното време на малолетните, да се зајакне работата на полето во позитивното бирање на групата на врсници и социјализацијата со врсници со прифатливо однесување, како и да се зајакне контролата и надзорот на присуството на малолетниците на ризични места и да се воспостави подобра соработка меѓу дисциплинскиот центар и другите образовни установи со цел да се намали ризикот од исклучување од училиште. Слабиот ефект од третманот на рецидивистот налага обрнување на поголемо внимание на факторите поврзани со карактеристиките на престапниците како еден од елементите на одговорност што, заедно со карактеристиките на експертите и третманот, може да придонесе кон намалување на рецидивизмот.

Конфликт на интереси

Авторите изјавуваат дека немаат конфликт на интереси

that recidivists have more pronounced risk factors that influence the treatment outcome. The largest effect of the difference is related to spare-time activities, socialising with peers with delinquent behaviour and family functioning. The medium effect of difference is the most prominent in the area of school functioning and family environment. Results of this research indicate that a special attention needs to be devoted to these variables. Generally speaking, persons in criminal recidivism are a problematic part of any delinquent population. Usually they are “stubborn” in their unlawful conduct, having spent most of their life in conflict with societal norms. It is important to note the fact that juvenile crime recidivists manifest severe forms of behavioural disorders, and that they are not rooted in any educational environment, family or school. The abovementioned variables of recidivism indicate the need to empower the treatment program and activities in the field of structuring the spare time of juveniles, to empower the work in the field of positive selection of peer groups and socialisation with peers with an acceptable behaviour, as well as to strengthen the control and surveillance of the juvenile’s presence at risky places and to establish a better cooperation between the Disciplinary Centre and other educational institutions with an aim of reducing the risk of expulsion from the school. Weaker effectiveness of the recidivists’ treatment suggests that more attention should be paid to factors relating to offenders’ characteristics as one of the elements of responsiveness that, in addition to characteristics of experts and treatment, could contribute to the reduction of recidivism.

Conflict of interests

Authors declare that have no conflict of interests

Literatura/ References

1. Ricijaš N, Jedud-Borić I, Lotar-Rihtarić, M, Mirosavljević A. Pojačana briga i nadzor. Iz perspective mladih i voditelja mjere. Zagreb: Ured Unicefa za Hrvatsku; 2014.
2. Perkins-Dock RE. Family interventions with incarcerated youth: A review of the literature. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 2001; 45(5): 606–625.
3. Ricijaš N. Procjena planiranje i izvještavanje u izvršenju maloljetničkih alternativnih sankcija. Ministarstvo socijalne politike i mladih Republike Hrvatske. Zagreb; 2012.
4. Koller-Trbović N, Juričanin T. Evaluacija nekih obilježja tretmana u okviru Disciplinskog centra za maloljetnike. *Defektologija*. Zagreb; 1990.
5. Mikšaj-Todorović Lj, Buđanovac A. Penološka rehabilitacija I. Interna skripta. Zagreb: Defektološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu; 1995.
6. Mbuba MJ. Juvenile recidivism: An analysis of race and other socio-demographic predictors within three intervention modalities in the State of Louisiana. A Dissertation. The Department of Sociology. Louisiana State University; 2004.
7. Wierson M, Forehand R. Predicting recidivism in juvenile delinquents: The role of mental health diagnoses and the qualification of conclusions by race. *Behaviour Research and Therapy*. 1995; 33, 63–67.
8. Boone J, Fulton BA. Implementing evidence-based practice in community corrections: The principles of effective implementation. National Institute of Corrections; 2004.
9. Maxwell G, Morris A. Family group conferences and re-offending' in Restorative justice for juveniles: Conferencing, mediaon and circles. Oxford: Hart Publishing; 2001: 243–263.
10. Loeber R, Farrington DP. The significance of child delinquency. *Child delinquents: development, intervention and service needs*. Thousand Oaks, CA: Sage, 2001; 1–21.
11. Palmer T. Programmatic and non-programmatic aspects of successful intervention. Choosing correctional options that work: Defining the demand and evaluating the supply. Thousand Oaks: Ca Sage; 1996: 131-182.
12. Schumacher M, Kurz GA. The 8% solution: preventing serious, repeat juvenile crime. Sage Publications; 2000.
13. Farrington D P, Davies D. T. Repeated Contacts with the Criminal Justice System and Offender Outcomes. Ottawa: Canadian Centre for Justice Statistics. Statistics Canada; 2007.
14. Vasiljević D. Responsivnost kao faktor uspešnosti tretmana prestupnika. *Socijalna misao*. Defektološki fakultet Univerziteta u Beogradu 2005; 12 (2-3): 107–121.
15. Andrews DA, Bonta J. *The psychology of criminal conduct*. Cincinnati: Anderson Publishing; 1993.
16. Andrews DA, Bonta J, Hoge, RD. Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology. *Criminal Justice and Behaviour* 1990;17: 19–52.
17. Bogue B, et all. Implementing evidence-based principles in community corrections. Leading organizational change and development. Washington DC: National Institute of Corrections and rime and Justice Institute; 2004.
18. Van Voorhis P. Correctional classification and the responsivity principle. *Forum on corrections research*; 1997.
19. Singer M. *Kriminologija*. Globus. Zagreb; 1996.
20. Heilbrun K. et all. Risk factors for juvenile criminal recidivism. The postrelease Community adjustment of juvenile offenders. *Criminal justice and behaviour*. 2000; 27 (3), 275–291.
21. Leslie D. et all. Relating risk and protective factors to youth eoffending: A two-year follow-up. *International Journal of Child, Youth and Family Studies* 2011; 2 (1): 172–196.
22. MacRae LD, Bertrand L D, Paetsch J J, Hornick JP, DeGusti B. A study of youth reoffending in Calgary. Calgary: AB: Canadian Research Institute for Law and the Family; 2009.
23. Boiullet D, Uzelac S. *Osnove socijalne pedagogije*. Školska knjiga d.d.. Zagreb; 2007.
24. Bender K. Why do some maltreated youth become juvenile offenders? A call for further investigation and adaptation of youth services. *Children and Youth Services Review*; 2010; 32, 466–473.
25. Hansen WB. Prevention programs: Factors that individually focused program must address. *Resourch papers*. Rock-wille. 1997; 53–55.
26. Hoge RD, Andrews DA. *Youth Level of Service/Case Management Inventory: User's Manual*. North Towanda, NY: Multi-Health Systems; 2002.
27. Elliott DS, Menard S. Delinquent friends and delinquent behaviour: Temporal and developmental patterns. In: Hawkins J. David., editor. *Delinquency and crime: Current theories*. Cambridge criminology series. Cambridge University Press; New York: 1996; 28–67.
28. McCord J, Widom CS, Crowell NA. *Juvenile crime, juvenile justice, panel of juvenile crime: prevention, treatment and control*. Washington, DC: National Academy Press; 2001.
29. Cottle CC, Lee R J, Heilbrun K. The prediction of criminal recidivism in juveniles: A meta-analysis. *Criminal Justice and Behaviour*. 2001; 28, 367–394.
30. Eva M, et all. A classification of risk factors in serious juvenile offenders and the relation between patterns of risk factors and recidivism. *Criminal Behaviour and Mental Health* 2010; 20 (1): 23–38.

31. Farrington, D P. Crime and the family. *The Criminologist*, 2010; 35 (2), 1–6.
32. Machteld H, et al. The Relationship Between Parenting and Delinquency: A Meta-analysis. *J Abnorm Child Psychol* 2009; 37(6): 749–775.
33. Henggeler et al. Multisystemic therapy: an effective violence prevention approach for serious juvenile offenders. *Journal of Adolescence* 1996; 19: 47–61.
34. Kershaw M A, Beckerman A, Perkins D. Young chronic offenders: A case study of contextual and intervention characteristics. *Youth Violence and Juvenile Justice* 2005; 3 (2): 133-150.
35. Archer D, Johnson V, Miller K, et al. Persistent young offenders: A retrospective study. London: Youth Justice Board for England and Wales; 2005.
36. MacRae LD, Lorne DB, Joanne JP, Joseph PH. Relating risk and protective factors to youth reoffending: a two year follow up. *International Journal of Child, Youth and Family Studies* 2011; 2.(1): 172–196.
37. Cernkovich SA, Giordano PC. School Bonding, Race, and Delinquency. *Criminology* 1992; 30 (2): 261–291.